

TİCARİ İŞLETME VE TACİR KAVRAMLARI İLE İLGİLİ 6102 SAYILI TİCARET KANUNU HÜKÜMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Prof. Dr. Sami KARAHAN*

ÖZET

Ticari işletme kavramı, ticaret hukukunun merkez kavramıdır. Ticari hüküm, ticari yargı, ticaret unvanı, ticari vekil, ticaret sicili gibi pek çok kavram ticari işletmeden hareketle tanımlanmıştır. Yeni Türk Ticaret Kanunu da ticari işletmeyi tanımlayarak 6762 sayılı Ticaret Kanunu dönemindeki sorunları gidermek istemiştir. Ancak, yapılan tanımlama başarılı değildir. Belirsizlik, esas itibarıyla TK.15 hükmünün aynen korunmasından ve TK.11 ile TK.15 arasında bir uyum sağlanmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Kanaatimizce bu durum, ya esnafı tanımlayan TK.15 hükmünün tamamen kaldırılmasıyla ya da TK.11 hükmü esas alınarak, TK.11 hükmüyle çelişen ifadelerin değiştirilmesiyle ve “ticari olmayan işletme, esnaf işletmesidir” mantığıyla giderilebilir.

Anahtar Kelimeler: Ticari işletme, tacir

ABSTRACT

“Commercial enterprise” is the central notion of commercial law. Many concepts such as commercial regulation, commercial jurisdiction, business name, commercial agent, commercial registration are defined considering this notion. The new Turkish Commercial Code intended to settle disputes in the period of former Code No.6762 giving a definition of “commercial enterprise”; however, this definition is not appropriate. The equivocality arises from the preservation of article 15 and disharmony between article 11 and article 15 of the new Law. In my opinion, this problem can be solved by eliminating article 15 or aligning it with article 11 in the light of the conception of “uncommercial enterprise is artisan enterprise”.

Keywords: Commercial enterprise, tradesmen

* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

GİRİŞ

Ticaret Kanunu'nun, ticari işletme ağırlıklı karma sistemi benimsemiş olması¹; ticari iş, ticari hüküm, ticari yargı, ticaret unvanı, ticari vekil, kollektif şirket, ticaret siciline tescil edilebilirlik, acente ve daha birçok ticaret hukuku kavramının ticari işletme kavramından hareketle saptanması ve tanımlanması, bu kavrama büyük önem kazandırmaktadır. Ticari işletme, Ticaret Kanunu'nun merkez kavramıdır, ticaret hukuku kubbesini ayakta tutan *kilit taşı*².

Ticari işletme kavramı, hukukumuzda 6762 sayılı Ticaret Kanunu ile girmiştir. O günün şartlarında bu kavram tüm Avrupa için de yeni bir kavramdı. 1942 tarihli İtalyan Medeni Kanunu'nun, 6762 sayılı Kanunun tasarısını hazırlayan *Hirsch'e* verdiği ilham, aradan geçen elli yılda Avrupa ticaret hukuku öğretisini de derinden etkilemiştir. Ticaret hukuku yerine, ticari işletme hukuku başlığının ikame edilmesi önerileri bugün de günceldir.

Öte yandan, 6762 sayılı eski Ticaret Kanunu'nda ve Ticaret Sicil Nizamnamesi'nde, ticari işletme kavramının genel hatları ile ortaya konulması ile yetinilerek tanımlamadan kaçınılmış olması eleştirilmiş ve Ticaret Kanunu'nun merkezi olan bu kavramın tereddüde yer bırakmayacak şekilde tanımlanmasının kanun yapma tekniğinin bir gereği olduğu ifade edilmiştir. Nitekim, mevzuatın bu karmaşık yapısı, uyumsuzlukların çıkmasına ve bunların çeşitli yargı kararlarına konu olmasına sebep olmuştur.

Bugün ise, ticari işletme kavramı öğretilde genel kabul görmek yanında, çeşitli kanunlarda artan oranda kullanılmaya başlanmış, sözkonusu düzenlemeler işletme bağlamında yapılmıştır. Bu sebeple, 6102 sayılı yeni Kanunda da ticari işletme kavramının tanımlanarak ve somutlaştırılarak devam ettirilmesi tercih edilmiştir³.

TANIM VE UNSURLAR

Ticaret Kanunu'nun 11 inci maddesine göre: "*Ticari işletme*, esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmedir".

Hükümde, öncelikle ticari işletmenin bir işletme türü olduğuna, yani, insan gereksinimlerini karşılamak ve kâr elde etmek amacıyla ekonomik faaliyette bulunan bir örgüt olduğuna vurgu yapılmıştır.

Bu işletme, işletme iktisadı biliminin işletmesinden farklıdır. İşletme iktisadı biliminde işletme, mal ve/veya hizmet üretimi için üretim faktörlerinin bir araya getirildiği ekonomik birimdir. Ticari işletme ise, bilişim ve iletişim sektörlerini de içine alan daha geniş bir alanı kapsamaktadır.

Ticari işletme, Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'da düzenlenen teşebbüs kavramından da farklıdır⁴. Teşebbüs, piyasada mal veya hizmet üreten, pazarlayan, satan gerçek ve tüzel kişilerle, bağımsız karar verebilen ve ekonomik bakımdan bir bütün teşkil eden birimlerdir (RK.3). Teşebbüs kavramı, geniş bir kavram olup, hukuki durumuna (kamu ya da özel) ya da ne şekilde finanse edildiğine bakılmaksızın ekonomik faaliyetlerde bulunan her türlü işletmeyi kapsamaktadır. Ayrıca, teşebbüsler sadece kâr elde etmek için kurulan ekonomik ve teknik birimler de değildir. Örneğin; devlet hastaneleri, devlet üretim çiftlikleri, Mevlana Üniversitesi kâr amacı gütmeyen teşeb-

¹ Genel Gerekeçe N.104.

² *Kilit taşı*, eski Roma yapılarından beri kullanılan köprü, kubbe, kemer gibi yapıların ortasındaki ağırlığı ve dengeyi sağlayan taşta verilen isimdir.

³ Gerekeçe m.11.

⁴ Gerekeçe m.11.

büslere örnek olarak verilebilir. Buna karşılık, oteller, satış mağazaları, kuaförler ve marketerler, ticari işletme ve teşebbüsün tüm özelliklerine sahiptir. Netice itibarıyla, her ticari işletmenin bir teşebbüs olduğu; fakat her teşebbüsün bir ticari işletme olmadığı ifade edilebilir.

Hükme göre, genel anlamda işletmenin bir türü olan ticari işletmenin varlığı için dört unsurun varlığı gereklidir. Bunlar;

- İktisadi faaliyet,
- Devamlılık,
- Bağımsızlık ve
- Esnaf faaliyeti için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamanın hedef edilmiş olmasıdır⁵.

Bu unsurların *bir araya* gelmesiyle ticari işletme statüsü *kendiliğinden* kazanılır. Herhangi birinin kaybedilmesiyle de ticari işletme statüsü yine *kendiliğinden* kaybedilir. Kazanma ve kaybetme için ayrıca şekli bir işlemde bulunulmasına; örneğin ticaret siciline tescil/terkin, ticaret odasına veya vergi dairesine kaydolma/sildirme gibi işlemlere ihtiyaç yoktur. Bu unsurlar incelenecek olunursa;

İktisadi Faaliyet

Faaliyetin iktisadi olması, işletme faaliyetine girilirken gelir sağlamanın hedef edinilmesini ifade eder⁶. Gelir sağlamayı hedeflemeyen hayri, sportif, kültürel, ilmi ve bedii maksatlarla icra edilen faaliyetler iktisadi değildir. Örneğin, kendi kamyonuyla inşa halindeki hayır kuruluşlarına karşılıksız olarak kum çeken kişinin faaliyeti bu niteliktedir.

Gelir sağlama hedefi bulunmakla birlikte, faaliyetin sonunda çeşitli nedenlerle gelir (hiç veya yeteri kadar) elde edilememiş veya zarar edilmiş olması faaliyetin iktisadi olma niteliğini etkilemez⁷.

Gelirin sarf yeri önemli değildir⁸. Örneğin devlete, belediyeye veya vilayete ait işletmelerin faaliyetlerinden elde edilen gelirin kamu hizmetleri için, bir derneğe ait işletmenin gelirinin derneğin iktisadi olmayan amaçları için kullanılıyor olması faaliyetin niteliğini etkilemez.

Hedef gelir sağlamak olmamasına rağmen, yapılan faaliyet sonucunda gelir elde edilmiş olması faaliyete iktisadi nitelik kazandırmaz. Örneğin, hayri veya kültürel maksatlarla işletilen bir öğrenci yurt işletmeciliği faaliyetinden, sonuçta gelir elde edilmiş olması bu çerçevede değerlendirilebilir.

İktisadi faaliyet, bir ticari usul ve organizasyon dahilinde gerçekleştirilmelidir⁹. Bunun dışında, faaliyetin tek kişi veya bir grup tarafından gerçekleştiriliyor olması; faaliyetin sermayeye veya bedeni çalışmaya dayanıyor olması; devamlı veya kesintili olması önemli değildir.

⁵ **Karayalçın** (s.160) bunlara bir de aleniyet unsurunu eklemektedir. Yazara göre, devamlı iktisadi faaliyet teşkilat demektir, bunun ise dış münasebeti olması asıldır. İşletmeler mevcudiyetlerini mağaza, büro açmak, ilân yapmak suretiyle topluma bildirirler. Fakat mesela borsada gizli olarak spekülasyon yapan şahıs iktisadi bir işletme kurmuş olmaz.

⁶ Gelir sağlamayı hedefleme unsurunun önemini kaybettiği bazı yazarlarca ifade edilmektedir. Modern işletme nazariyesi olarak isimlendirilen bu görüşe göre, önemli olan iktisadi bir organizasyonun varlığıdır. Bk. **Karayalçın** 158; **Özdemir** 14.

⁷ **Karayalçın** 158; **İmregün** 11; **Mimaroglu** 182; **İzmirli** 468.

⁸ **Karayalçın** 158.

⁹ **Hirş** 103; **Domanıç** 118; **Arslanlı** 21.

Devamlılık

Ticari işletmenin ikinci unsuru devamlılıktır. Devamlılık, faaliyetin teşkilatlanmış bir sanat haline getirilmesini, profesyonelce icrasını da ifade eder. Organizasyon devamlılığın sonucudur¹⁰.

Devamlılık, mutlak değil nispi anlam taşır. Devamlılık, faaliyetin uzun veya belirsiz bir süre icra edileceği anlamına gelmez. Kısa bile olsa belirli bir zaman dilimi için sürekliliği hesap edilerek planlanmış faaliyet de devamlıdır. Örneğin, iki yıl sürecek bir köprü inşaatını gerçekleştirmek üzere yürütülen bir faaliyet devamlıdır. İşin mahiyetinden kaynaklanan kesintiler devamlılık unsurunun varlığını ihlal etmez. Önemli olan faaliyetin arızı nitelik taşımamasıdır. Örneğin; sadece yaz aylarında çalışan turizm işletmeleri, dondurmacılar, hasat sezonuna bağlı faaliyet gösteren un değirmenleri, çırçır işletmeleri kastettiğimiz anlamda devamlıdır. Buna karşılık, bir veya birkaç defaya mahsus olmak üzere gerçekleştirilen taşıma faaliyeti, ara sıra düzenlenen araba piyangoları gibi arızı nitelik taşıyan faaliyetler devamlı değildir.

Devamlılık niyeti ile başlatılan faaliyetin, sonradan herhangi bir nedenle kesintiye uğraması o faaliyetin -yürütüldüğü dönem için- devamlılık niteliğini ihlal etmez.

Devamlılık niyeti olmaksızın başlatılan bir işletme faaliyetinin, ne zaman sona ereceği belli olmayan bir şekilde her an sona erme ihtimali ile sürdürülmesi -bu hal süreklilik arz etse bile- o faaliyeti devamlı hale getirmez. Örneğin, bir fuar alanında bir ay süreyle faaliyet icra etmek üzere açılan işletmelerin daha sonra yerel idarenin fuar süresini belirli olmayan bir zaman için ve fakat iradesi gerçekleştiği zaman sona ermek üzere uzatması halinde böyle bir durum söz konusudur.

Bağımsızlık

Bağımsızlık, işletmenin hem iç hem de dış ilişkide, başka bir işletmenin irade ve işlemine bağlı olmaksızın işlemler yapabilmesidir. Bağımsız nitelikte olmayan işletmeler ticari işletme sayılmazlar. Örneğin, şubeler, mal depolanan yerler, otomobil servisleri içinde bulunan tamir atölyeleri, ticari mümessil ve ticari vekiller bağımsız değildir.

Kapasite

Ticari işletmenin varlığı için aranan dördüncü unsur “*kapasite*” unsurudur. “*Kapasite*” unsuru ibaresi, tacirin esnafa nazaran daha yüksek olan ticari hacmine ve ticari işletmenin varlığı için *esnaf faaliyeti sınırlarının aşılmış olması* gerçeğine vurgu yapmak için kullanılmıştır.

Kapasite unsuru, birbirini tamamlayan iki farklı kanun hükmünde ele alınmıştır. Bunların ilki; konuyu doğrudan ele alarak ticari işletmeyi tanımlayan TK.11/II hükmüdür. Bu hükme göre, ticari işletmenin varlığı için esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamak *hedeflenmiş* olmalıdır. Kanuna göre, ticari işletme ile esnaf işletmesi arasındaki sınır, Bakanlar Kurulu’na çıkarılacak kararnamede gösterilecektir.

İkinci kanuni düzenleme, konuyu dolaylı olarak ele alan TK.15 hükmüdür¹¹. Hüküm aslında doğrudan esnafı tanımlarken, dolaylı olarak taciri ve ticari işletmeyi de tanımlamaktadır. Bu hükme göre: *esnaf*, ister gezici olsun ister bir dükkanda veya bir sokağın belirli yerlerinde sabit bulunsun, *ekonomik faaliyeti sermayesinden fazla be-*

¹⁰ Karayalçın 159; Mimaroglu 190.

¹¹ Aynı yönde: Ayhan/Özdamar/Çağlar 43; Çeker 26.

deni çalışmasına dayanan ve geliri TK.11/II uyarınca çıkarılacak kararnamede gösterilen sınırı aşmayan ve sanat veya ticaretle uğraşan kişidir¹².

Kanun hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, kapasite unsurunun varlığı için iki şartın birlikte gerçekleşmesinin gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan sadece birinin gerçekleşmesi halinde kapasite unsurunun varlığından söz edilemez. Belirtilen şartlar şunlardır:

Bakanlar Kurulu'nca çıkarılacak Kararnamede öngörülen sınırın aşılması hedeflenmiş olmalıdır. 6103 sayılı UK.10'a göre, Türk Ticaret Kanunu'nun 11 inci maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen Bakanlar Kurulu kararı çıkarılıncaya kadar yürürlükte bulunan düzenlemeler uygulanmaya devam edecektir. eTK döneminde bununla ilgili olarak çıkarılan 2007/12362 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında kazancın miktarı; "213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 177 nci maddesinin birinci fıkrasının (1) ve (3) numaralı bentlerinde yer alan nakdi limitlerin yarısını, (2) numaralı bendinde yazılı nakdi limitin tamamının aşılması" şeklinde somutlaştırılmıştı.

Sınırı aşan düzeyde gelirin elde edilmiş olması şart değildir. Belirtilen geliri sağlamanın hedeflenmiş olması şartın gerçekleşmesi için yeterlidir. Öte yandan, tacir sıfatının tesbitinde Kararnamede gösterilecek gelirin elde edilmesini hedeflemeyi yeterli gören Ticaret Kanunu'nun, karşıt kavram olan esnafı belirlerken bu defa Kararnamede gösterilen *gelirin aşılmasını* fiilen araması anlamsız ve yanıltıcıdır. Bu düzenleme, fiili gelir miktarının tespitinin yapılacağı ana kadar işletme sahibinin statüsünü belirsiz hale getirecek niteliktedir.

İktisadi faaliyet, *bedeni çalışmadan çok sermayeye* dayanmalıdır. TK.15 hükmünde, aynı zamanda tacir (dolaylı olarak esnaf) sıfatının belirlenmesine yönelik olarak TK.11/I hükmünden farklı kriter (*ekonomik faaliyeti sermayesinden fazla bedeni çalışmasına dayanan*) aranması belirsizliği artırmaktadır. Şöyle ki; eTK.nın 17. maddesinde "*iktisadi faaliyetin nakdi sermayeden ziyade bedeni çalışmaya dayanması*" aranırken; 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu'nun 3/a maddesi ile 2007/12362 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında "*ekonomik faaliyetin sermaye ile birlikte bedeni çalışmaya dayanması*" aranılmıştı. Kanun koyucu, TK.15 ile tekrar sermaye/bedeni çalışma karşılaştırmasının arandığı kriter dönüş yapmıştır. Nitekim, 2.7.2012 tarih ve 6352 sayılı Kanunla değişik 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 82/I b.2'de, esnafa ait mesleki eşyanın haczedilemeyeceği ile ilgili kural konulurken, "*ekonomik faaliyeti, sermayesinden ziyade bedeni çalışmasına dayanan borçlunun* mesleğini sürdürebilmesi için gerekli olan her türlü eşya haczedilemez" denilerek, esnaf sayılmak için, bedeni çalışmanın sermayeye nazaran hakim olması, aranmıştır. Bu durumda, kanaatimizce esnaf kavramı belirlenirken, bedeni çalışma/sermaye dengesinin hesabında, 5362 sayılı Kanuna değil artık yeni hükümlere itibar edilmelidir.

Sermaye, sadece parayı değil, paraya dönüştürülebilen her türlü değeri ifade eder. Örneğin alacak, kıymetli evrak ve sermaye şirketlerine ait paylar, fikri mülkiyet hakları, taşınurlar ve her çeşit taşınmazlar, taşınır ve taşınmazların faydalanma ve kullanma hakları, ticari işletmeler, haklı olarak kullanılan devredilebilir elektronik ortamlar, alanlar, adlar ve işaretler gibi değerler, maden ruhsatnameleri ve bunun gibi ekonomik değeri olan diğer haklar ile devrolunabilen ve nakden değerlendirilebilen her türlü değer sermaye kapsamında değerlendirilir (TK.127).

Bedeni çalışma ise, işletme sahibinin bizzat kendisine ait olan beden ve beyin gücünü (mesleki bilgi ve tecrübe) ifade eder. Bu nedenle, kişinin kendi beden ve beyin gücüyle icra edilen öğretmenlik, mali müşavirlik, yatırım danışmanlığı, muayenehane doktorluğu, yazarlık, ressamlık, heykeltıraşlık, bestekarlık, noterlik ve mimarlık gibi

¹² TK.15'e göre tacirlere özgü 20 ve 53 üncü maddeler ile Türk Medeni Kanunu'nun 950 nci maddesinin ikinci fıkrası hükmü bunlara da uygulanacaktır.

faaliyetler ticari işletme faaliyeti sayılmazlar. İşletmede ücret karşılığı çalışan kişilere ait beden ve beyin gücü ise, bedeni çalışmaya değil sermayeye dahil edilir. Örneğin, doktor muayenehanesinde bedeni çalışma hakim unsur iken, on-onbeş uzmanın çalıştığı bir tıp polikliğinde hakim unsur sermayedir.

Öte yandan, bazı faaliyetler ister münferiden ve isterse geniş bir organizasyon şeklinde icra edilsinler, kanun gereği ticari işletme faaliyeti sayılmazlar. Örneğin, 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 44 üncü maddesi uyarınca bir avukat belli ücret karşılığında başka avukatları istihdam etse bile ticari faaliyette bulunuyor sayılmaz.

Sermaye ve bedeni çalışma unsurlarından hangisinin hakim unsur olduğunu tespit etmek bazen zor olabilir. Örneğin, bir eczane işletmesinde hakim olan unsur hangisidir?¹³ Eczacının mesleki bilgisi mi, yoksa sermayesi mi? Kanaatimizce böyle durumlarda somut olayın şartları göz önünde tutularak *vazgeçilmesi en zor olan unsurun* hakim unsur olduğu kabul edilmelidir. Örneğin, iktisadi faaliyet sadece hazır ilaç alım ve satımına ilişkin ise, sermayenin bedeni çalışmaya hakim olduğu söylenebilir.¹⁴ Zira, eczacılık fakültesi mezunu olmayan bir eczacı kalfasının dahi aynı alım satımı gerçekleştirebildiği herkesin malumdur. Buna karşılık, işletmenin faaliyeti eczacılık bilgisi kullanılarak ilaç üretimine münhasır ise beden ve beyin gücü, işletmeye hakim olan unsur olacaktır.

SONUÇ

Görüldüğü üzere, yeni Ticaret Kanunu ticari işletme kavramını yine net bir şekilde düzenleyememiştir. Bu karışıklık, esas itibarıyla TK.15 hükmünün aynen korunmasından ve TK.11 ile TK.15 arasında bir uyum sağlanmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Mevcut hükümler dikkate alındığında, ortaya hukuki kimliği belirsiz işletme ve kişiler çıkmaktadır. Örneğin, Kararnamede belirtilen gelir miktarını sağlamayı hedeflememiş olmakla birlikte, belirtilen geliri fiilen sağlamış olan ve ekonomik faaliyeti bedeni çalışmadan çok sermayeye dayanan kişinin durumu yahut Kararnamede belirtilen gelir miktarını sağlamayı hedeflememiş ve belirtilen geliri fiilen sağlamamış olan ekonomik faaliyeti bedeni çalışmadan çok sermayeye dayanan kişinin durumu gibi. Kanaatimizce, bu çelişkili durum, esnafı tanımlayan TK.15 hükmünün tamamen kaldırılmasıyla veya TK.11 hükmünü esas alarak, TK.11 hükmüyle çelişen ifadelerinin değiştirilmesiyle ve "*ticari olmayan işletme, esnaf işletmesidir*" mantığı çerçevesinde giderilmelidir¹⁵.

¹³ Aynı soru dışçılık ve dış protezçiliği için de sorulabilir. Yargıtay dışçılığın ticari işletme faaliyeti olmadığı görüşündedir (İBK.12.11.1947, E.15/K.22, RG.16.1.1948, S.6807). Danıştay da dış protezçiliğinin ticari işletme faaliyeti olmayıp serbest meslek faaliyeti sayılacağı görüşündedir. Danıştay söz konusu görüşüne gerekçe olarak "her ne kadar dış protezçiliğinde sermaye unsuru önemli bir yer tutmakta ise de,.....şahsi mesai, ilmi veya mesleki bilgi ve ihtisas gibi unsurlar da aynı oranda önemli bir yer tutmaktadır ve sermaye unsuru faaliyetin niteliğini değiştirmemektedir." (Da.İBK.29.02.1996, E.1995/1, K.1996/1, Danıştay Dergisi, Yıl 27, S.93, s.59 vd.).

¹⁴ "... eczacıda iktisadi faaliyeti nakdi sermayesinden ziyade bedeni çalışmasına dayanmadığı ve kazancı da ancak geçimini sağlamaya yetecek derecede az bulunamayacağı cihetle... eczaneler TTK'nun 12/I ve 11. maddeleri gereğince ticari işletme sayılırlar."11.HD.1.11.1976, E.4293/K.4545 (Eriş 207).

¹⁵ Bilgili/Demirkapı da, mevcut düzenlemelerin karışıklığına ve çelişkilerine değinmekte ve tacirin sadece Bakanlar Kurulunca belirlenecek gelir miktarına bağlı olarak belirlenmesi gerektiğini ifade etmektedir. bk. s.21.vd.

KAYNAKÇA

- Arslanlı, H.** : Kara Ticaret Hukuku, Umumi Prensipler, 3. Bası, İstanbul 1960.
- Ayhan, R./Özdamar, M./Çağlar, H.** : Ticari İşletme Hukuku, Genel Esaslar, Yenilenmiş 4. Bası, Ankara 2011 (Turhan Kitabevi).
- Bilgili, F./Demirkapı, E.** : Ticari İşletme Hukuku, 3. Baskı, Bursa 2012.
- Çeker, M.** : Ticaret Hukuku, Yenilenmiş 2. Baskı, Adana 2011 (Karahan Kitabevi).
- Doğanay, İ.** :Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. I, 3. Baskı, Ankara 1990 (Doğanay).
- Domaniç, H.** : Ticaret Hukukunun Genel Esasları, Genişletilmiş. 4. Bası, İstanbul 1988.
- Hirş, E.** : Ticaret Hukuku Dersleri, 3. Bası, 1948.
- İmregün, O.** : Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, İstanbul 1989.
- İzmirli, Y.** : Tacir-Esnaf Sınıfının Tayininde Ticari İşletme Unsuru Akipek'e Armağan, Konya 1991, s.465 vd.
- Karayalçın, Y.** : Ticaret Hukuku, I Giriş – Ticari İşletme, 3. Baskı, Ankara 1968 (Karayalçın).
- Mimaroğlu, S.K.** : Ticaret Hukuku, C. I, İşletme Hukuku, Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara 1978.

